

In de kijker...

Vizier De afdeling "Militaire Kunst"

In een legermuseum verwacht men opstellingen met militair materieel, uniformen, uitrustingsstukken en wapenening. Begrippen zoals "kunst" en "leger" worden dan weer niet zo vlot geassocieerd. Toch bezit het KLM ongeveer 1.700 schilderijen, een goede 1.000 beelden en meer dan 50 miniatures. Misschien onverwacht, maar daarom zeker niet minder boeiend. De kunstwerken geven inderdaad een interessant beeld van

de tijdsgeest én van de historische feiten. Sinds 1923, toen het KLM zich in het Jubelpark vestigde, werd de collectie aanzienlijk uitgebreid. Het Museum voert ook nu nog steeds een actieve aankooppolitiek. Een deel van de schilderijen, beelden en miniatures is tentoongesteld in de zalen. Dat is echter slechts het topje van de ijsberg, want vele andere zijn ondergebracht in verschillende reserves.

Onze oudste doeken dateren uit de tweede helft van de zeventiende eeuw. Daarna krijgen we topstukken zoals ondermeer een *Wachtkamer met Brabantse patriotten* van Johann Hermann Faber uit 1787 en de mooie reeks van meer dan honderd paneeltjes voor de *Uniformstudies van de Brabantse Omwenteling* van Jules Van Imschoot.

De Hollandse Zaal (periode 1815-1830) en de Historische Zaal (1830-1914) stellen een veelheid aan portretten tentoon, evenals afbeeldingen van forten of militaire

Mignon, Ruitersstandbeeld van Leopold II met Belgische soldaten (detail), inv. 503454

acties en tonen vooraanstaanden uit de militaire en politieke geschiedenis van de Verenigde Nederlanden en het Koninkrijk België. De voorstelling van de eerste dagen van de onafhankelijkheid van ons land is doordrongen van een typische romantiek, waar enige overdrijving zeker niet ontbreekt. We denken hier bijvoorbeeld aan de *Eerste onafhankelijkheidskreet* van Ernest Slingenyey en *Marie Abts maakt de eerste Belgische vlag* door Emile Vermeersch. De grootse portretten van koning Leopold I of de grandioze composities met manoeuvres en gevechten van lansiers, karabiniers of artilleristen door Léon Abry en Joseph van Severdonck vieren de heldhaftige militair in actie.

Maar met haar talrijke portretten, miniatuurschilderijtjes en bronzen of plaasteren beelden toont deze collectie vooral het belang van de hogere officieren en het militaire apparaat voor de instandhouding van de jonge Belgische Staat. De realistisch aandoende bustes zijn uiterst conventioneel: de eretekens en medailles, de gedetailleerde uitbeelding van uniformen, de lichaamstaal en de houding getuigen van een groot formalisme.

Woord vooraf ...

Ook tijdens de zomerperiode krijgen we jonge bezoekers over de vloer: de enen werken aan een vakantietaak, de anderen komen onze collecties bekijken.

Het is voor de Educatieve Dienst dus een uitgelezen moment voor het organiseren van allerlei activiteiten. Hier volgt het recept.

Neem vier dagen zomerstage over camouflage en kleur, voeg daarbij een speurtocht met alle dieren die bij het leger "in dienst" zijn en werk af met een ludieke actie die doorheen alle afdelingen van het Museum voert: dat zijn de ingrediënten voor een ontdekkingsstocht naar het verleden van de volwassenen.

Het mag wel duidelijk zijn dat deze dynamische ploeg de hele zomer lang alles in het werk heeft gesteld om de kinderen naar het Museum te halen.

De vakantie was nog niet ten einde of de Dienst bereidde reeds het nieuwe schooljaar voor: met pedagogische dossiers en brochures, geleide bezoeken voor scholen of volwassenen wordt de Geschiedenis belicht en in context geplaatst en wordt er aan sensibilisatie gedaan.

Het lijkt geen twijfel dat deze acties evenveel bijdragen aan de burgerzin zijn.

In de loop van de afgelopen weken heb ik enerzijds het werk van de leden van de Educatieve Dienst en anderzijds het enthousiasme van onze jonge bezoekers kunnen vaststellen. Dat mocht wel eens voor het voetlicht worden gehaald... Bravo!

Philippe Thilly
Directeur-Generaal

Désiré Donny, *Portret van generaal François-Xavier de Wautier*, 1846, olie op doek, inv. 301342

Bijna alle belangrijke negentiende-eeuwse Belgische academische kunstenaars zijn hier vertegenwoordigd: Portaels, Leys, de Braekeleer, Van Hammée, De Keyser, Madou, Wiertz, Wappers. Maar niet alleen gevierde schilders werden door het militaire establishment aangezocht: er hangen eveneens heel wat portretten van de hand van onbekende schilders.

A. Bastien, *Door Yperiet verblinde Schotten (detail)*, 1917, olie op doek, inv. 9900718

De omvangrijke kunstcollectie uit de Eerste Wereldoorlog vormt een tweede zwaartepunt in onze bezittingen. Het Koninklijk Legermuseum bezit dé referentieverzameling van Belgische oorlogskunst gemaakt tussen 1914 en 1918. Zesentwintig

kunstenaars (o.m. Alfred Bastien, Marcel Canneel, Achille Van Sassenbrouck, Anne-Pierre de Kat) behoorden tot de in 1916 opgerichte *Section Artistique*. Deze kunstenaars hadden een nuttige en noodzakelijke functie aan het front (ze werkten bijvoorbeeld voor de camouflage-eenheid); zij maakten bovendien de oorlog persoonlijk mee.

Het oeuvre van de soldaat-kunstenaars verschaft een bijzonder interessante visie op de Eerste Wereldoorlog en nu, in de aanloop naar de herdenkingen rond de honderdste verjaardag van het begin van het conflict, wint het aan historisch belang. De beelden en schilderijen vormen een belangrijke aanvulling op de tekeningen, prenten en affiches in verschillende stijlen, van realisme tot expressionisme. Het landschap neemt er een centrale plaats in, zoals te zien op de *Brand van de hallen te Ieper* (Léon Huygens), *De Brand van Leuven* (Franz Gailliard) en de *Overstroming te Nieuwpoort* (Marcel Canneel). Maar ook andere thema's, zoals het leven aan het front, het lange wachten tussen de offensieven, het bestaan in de kampen en het dagelijkse lijden van militair én burger komen uitgebreid aan bod. De loopgraaf vormt een decor bij uitstek. De werken illustreren evenzeer de nieuwe oorlogsvoering met het gas, de pantserovertuigen, de camouflage-technieken, de eerste jachtvliegtuigen.

Na de Eerste Wereldoorlog werden overal in het land talrijke herdenkingsmonumenten opgericht, waarvan het Legermuseum maquettes en schaalmodellen bezit.

Het Koninklijk Legermuseum huisvest ook een – ietwat beperkter – geheel van kunstwerken uit of over de Tweede Wereldoorlog. Dit fonds groeit nog elke dag aan vermits veel kunstwerken lang familiebezit zijn geweest en met het verdwijnen van de oorlogsgeneratie komen die stukken nu stilaan bij ons terecht. Zo werd de verzameling onlangs verrijkt met een belangrijke gift door mevrouw de Biolley-Pauwels, dochter van kunstenaar en verzetsstrijder Wilchar (zie VIZIER 30 van juni 2006). Zijn tekeningen en schilderijen zijn in de eerste plaats een aanklacht tegen het fascisme, de verdrukking en de oorlog.

Wilchar, *Solidariteit (detail)*, 1945, gouache en Chinese inkt op papier, inv. 200610012

Ook andere objecten vertellen hetzelfde verhaal, zij het op een andere manier: een bronzen buste van Rudolf Hess werd door een geallieerde soldaat meegenomen uit de Rijkskanselarij te Berlijn en in 2006 verkreeg het Museum ook een gebeeldhouwd stuk van de Keulse Dom, meegenomen na de beschieting ervan. Het monumentale schilderij *Slag van Koersk van 1943*, een hedendaagse interpretatie van de historische feiten geschilderd door de Russische schilders Pavel Boyko en Arkady Lebedev, vervoegde de collecties dan weer in 2002.

Ook in de komende jaren hoopt het Koninklijk Legermuseum zijn kunstcollecties verder te verrijken, te restaureren, te bestuderen en aan het publiek voor te stellen. Misschien nog meer dan de traditionele, puur militaire, voorwerpen geeft ze immers een beklijvend beeld van ons collectieve verleden.

Een koninklijke gift

De nieuwe wetgeving op de wapens van 8 juni 2006 heeft bij de Belgische bevolking heel wat teleurstelling en onbegrip opgewekt omdat de regeling als té restrictief wordt ervaren. De wet verplicht vele burgers afstand te doen van wapens die ze (dikwijls illegaal) sinds de Tweede Wereldoorlog in hun bezit hadden.

Het zijn meestal herinneringen aan heldhaftige tijden toen vaders of grootvaders in het Verzet tegen de Duitse bezetter vochten. Anderen moeten zich ontdoen van jacht- en sportwapens die ze soms maar enkele jaren geleden volledig legaal aankochten.

We waren dan toch ook wel heel verrast toen we op het einde van verleden jaar door het Koninklijk Paleis werden gecontacteerd in verband met een .22-karabijn die Koning Albert als geschenk kreeg toen hij nog Prins van Luik was. Het Paleis zag in het Museum een waardige bestemming voor deze objecten. Talrijke burgers schonken trouwens eveneens hun wapen aan het KLM, liever dan het achter te laten op het politiebureau van hun woonplaats, waar het onvermijdelijk zou worden vernietigd.

Het stuk dat ons hier bezighoudt, is een halfautomatische karabijn gefabriceerd door de "F.N." (*Fabrique Nationale d'Armes de Guerre de Herstal*) in Luik en later, gedurende meer dan een eeuw, door *Browning Sport*. Het model werd gecreëerd door de geniale uitvinder J.M. Browning die het juist voor de Eerste Wereldoorlog bij F.N. aanbood. Het wapen was oorspronkelijk ontworpen voor een .22 *short*-patroon met randontsteking maar door de Duitse bezetting van de fabrieken van Herstal in augustus 1914 konden slechts enkele exemplaren worden vervaardigd.

De karabijn van de Prins van Luik is conform aan het oorspronkelijke model dat via een uitsparing aan de bovenzijde van de greep wordt geladen en zonder de uitboring voor de montage van een vizier, zoals dat vanaf 1956 gebruikelijk was. Het geweer wordt bewaard in een lederen hoes. Deze is versierd met een gouden monogram en een kroontje.

De zwartgebronsde loop draagt het serienummer 139891 en is gekamerd voor een .22 *long rifle*-patroon. Ze vertoont het merkteken van de testbank van Luik met een gekroonde hoofdletter R, wat erop wijst dat het stuk van vòòr 1968 dateert. Het gaat hier om een uniek stuk in luxe-uitvoering, vergelijkbaar met de *grade III* van de Browning/F.N.-productie.

De verfraaiing is van de hand van de beroemde etser F. Funken.

Het grendelhuis stelt rechts een jachttafereel met honden en fazanten en links met honden en eenden voor. De bovenzijde is gedecoreerd met een Belgische vrijwilliger uit 1830, een soldaat uit de Eerste Wereldoorlog en een soldaat van 1940. De drie personages staan boven een grote gekroonde V en onderaan staan de letters F.N.V.G. met de vermelding *La section liégeoise de la Fédération Nationale des Volontaires de Guerre à S.A.R. le Prince de Liège* (= De Luikse afdeling van de nationale federatie van oorlogsvrijwilligers aan ZKH de Prins van Luik).

De kolf in notelaar is vooraan en aan de handgreep fijntjes geribbeld. Het geheel is met de hand gepolitoerd zodat de mooie houtnerf volledig tot haar recht komt.

De halfautomatische .22 F.N.-karabijn wordt unaniem als een prachtstuk aanzien. Ze is representatief voor het kunnen van de Luikse wapenfabrikanten. Vandaag wordt dit wapen in Japan en China nog steeds voor de internationale markt geproduceerd...

Het Koninklijk Paleis heeft dus een uitstekende keuze gemaakt toen er werd besloten dit prachtige nationale erfgoedstuk aan het Legermuseum te schenken. Vele andere zijn helaas ongetwijfeld in de smeltovens van Arcelor of Sigmar verdwenen.

Het wapen is nu opgenomen in de inventaris van het Museum onder het nummer 200601378.

Schatten van het KLM

De Belgische schilder Jacques Madyol (1871-1950) was een getalenteerd portrettist; hij schilderde talrijke generaals en maakte verschillende portretten van Koning Albert I en Koningin Elisabeth. Op het doek dat ons hier bezighoudt, wordt Koning Albert niet afgebeeld in één of ander prachtig parade-uniform in een rijkelijk versierde omgeving (zoals dat voor een lid van de koninklijke familie zou kunnen worden verwacht) maar in een kaki uniform midden op de IJzervlakte. Hij draagt de Adrianhelm.

De oorlog van 1914-1918 wordt gekenmerkt door de positionering van de legers. Na een korte bewegingsoorlog graven de troepen zich in en blijven ze tegenover elkaar staan. Het wordt hierbij heel belangrijk onopgemerkt te blijven. De uniformen van de 19de eeuw beantwoordden aan criteria van zichtbaarheid en herkenbaarheid. Met de loopgravenoorlog wordt aangepaste kledij onontbeerlijk. De legers schakelen over op camouflage-uitrustingen (de Belgen opteren voor kaki, de Russen voor bruin, de Duitsers kiezen het *Feldgrau*, de Italianen het *grigioverde*, enz).

Door deze nieuwe tenue te dragen, vereenzelvigde de koning zich met zijn troepen, waarvan hij het leven wenste te delen. Dit schilderij, evenals talrijke voorwerpen en afbeeldingen uit die tijd, draagt bij tot de creatie van de mythe rond de "Koning-Ridder" (inv. 803704).

* De Educatieve Dienst heeft nog maar net de zomerstages achter de rug of daar komt diezelfde ploeg reeds aanzetten met het familiespel voor de herfstvakantie (van 27 oktober tot 4 november). *Ingerukt, mars!* vertelt kinderen tussen 7 en 12 alles over transportmiddelen tijdens de Tweede Wereldoorlog aan de hand van uiteenlopende activiteiten, opdrachten en raadsels. Inschrijven kan per e-mail (leen.van.den.dries@klm-mra.be) of per telefoon (02/ 737 78 07). Een prettige én leerzame namiddag is hiermee alvast verzekerd.

* Op 12 juni nam de afdeling Landmaterieel deel aan de *Household Cavalry Pageant 2007* ter gelegenheid van de opening van het *Household Cavalry Museum* in Londen. Onze Daimler A/C, Staghound A/C, AEC Matador A/C Mk II en Humber S/C Mk II waren dus te zien tijdens een optocht die de geschiedenis van het Britse regiment herdacht. Dat regiment nam onder andere deel aan de bevrijding van Brussel in 1944. Deze gebeurtenis werd uitgebeeld met een colonne van een zestigtal historische voertuigen, waaronder de vier van onze instelling. Vermits het KLM enkele zeer zeldzame Britse exemplaren bezit, die zelfs in het Verenigde Koninkrijk niet meer in rijdende toestand te zien zijn, werd onze afdeling uitgenodigd om aan de *Pageant* deel te nemen. HKH Koningin Elisabeth II en 7.000 toeschouwers woonden de parade bij.

* Enkele weken geleden kreeg het Museum het bezoek van de heer Antanas Valys, vice-minister van de Litouwse Defensie. Onderwerp van de besprekingen : het KLM als inspiratiebron voor een nieuw op te zetten legermuseum in Litouwen. Of hoe het Museum ver over de grenzen bekend staat als een referentie terzake.

* Op 13 juli overleed te Ieper de bekende kunstschilder Edmond Dubrunfaut. In mei 1940 streed deze overtuigde humanist op het Albertkanaal tegen de Duitser invaller en maakte dan in Ieper de 18-daagse veldtocht mee. Hij zag vele van zijn kameraden

sneuvelen en werd diep getroffen door de gewelddadige gevechten. Tijdens de bezetting zette hij zijn artistieke loopbaan clandestien verder. Hij laat ondermeer twee belangrijke reeksen na: de *50 oorlogsgetuigenissen* over de oorlogsgruwel en de *150 kreten uit de wereld*. Deze laatste serie werd vijftig jaar na de oorlog geproduceerd en illustreert vooral de wereldwijde humanitaire acties van ons leger. De artiest schonk deze twee reeksen trouwens aan het KLM (zie VIZIER 19 van juni 2003). Hij was immers overtuigd van de rol die onze instelling kan spelen in de sensibilisatie van onze jeugd voor de burgerwaarden. Edmond Dubrunfaut werd 87.

FOTO : JP Van den waeyenberg

* Bij het laatste nummer van VIZIER kreeg u de kans om via een kleine enquête te vertellen wat u eigenlijk over ons infoblad, de website en het Museum dacht. De reactie was overweldigend (er kwamen heel veel antwoorden binnen)... en uiterst aangenaam voordereactie (bijna alle lezers zijn immers tevreden over ons bulletin). We danken u alvast hartelijk voor uw medewerking en zullen in de komende maanden alles doen om op uw opmerkingen en suggesties in te gaan. De heer A. Looman uit Gent en de heer D. Thielemans uit Tervuren zijn de winnaars van het beloofde boekenpakket.

Agenda

- 27 september : nocturne
- 27 oktober – 4 november (behalve maandag en 1 nov): familiespel "Ingerukt, mars!"
- 9 tot 18 november : tijdelijke expo "Paracommando's: Art & Craft"
- december : inhuldiging tijdelijke tentoonstelling "175 jaar Leopoldsorde"

Info

Adres :

Koninklijk Museum van het Leger
en de Krijgsgeschiedenis
Jubelpark 3
B-1000 Brussel

Toegang :

gratis

Open :

van dinsdag t.e.m. zondag
van 9u tot 12u en van 13u tot 16u45
De Luchtvaarthal en de cafetaria
blijven open van 12 tot 13 uur.

Gesloten :

Elke maandag, 1 januari, 1 mei,
1 november, 25 december,
verkiezingsdagen.

Onthaal / Info :

Tel. : 02/ 737 78 33
Fax : 02/ 737 78 02
<http://www.klm-mra.be>
e-mail : infocom@klm-mra.be

Telefooncentrale:

Tel. : 02/ 737 78 11

Educatieve Dienst:

Dr. Christine Van Everbroeck
Tel. : 02/ 737 79 07
Fax : 02/ 737 78 02
e-mail : christine.van.everbroeck@klm-mra.be

Documentatiecentrum :

Anne Godfroid (ad interim)
Tel. : 02/ 737 78 79
Fax : 02/ 737 78 02
e-mail : cedoc@klm-mra.be

Verantwoordelijke uitgever:

Philippe Thilly
Directeur-Generaal
Tel. : 02/ 737 78 24
Fax : 02/ 737 78 02
e-mail : philippe.thilly@mil.be

ISSN 1378-370X

DEFENSIE
VOORRANG AAN VREDE

Ce numéro est disponible en
français sur demande.

.be